

EIN HOD

sau orașul în care muzele își fac de cap

Tabere de creație. Ateliere. Festivaluri dedicate diverselor arte. Competiții naționale și internaționale. Galerii și studiouri. Și cam atât... Pentru ca artiștii, firi sensibile, receptive și empatici, să se poată desfășura, aceasta este „oferta” binecunoscută... În Israel, în 1953, lua ființă, la inițiativa arhitectului și pictorului evreo-român Marcel Iancu, prima așezare pentru artiști. Într-o patrie renăscândă, printre supraviețuitori ai Holocaustului, kibutznici ce își căutau rostul, tineri care se înrolau pentru prima dată în armata propriei lor țări, ocolind mlaștinile și deșertul, la poalele Muntelui Carmel, satul Ein Hod urma să fie un refugiu pentru cei hărăziți cu talent.

Însăși locația satului Ein Hod te invită la creație. Marcel Iancu pare să fi prefigurată minunat acest lucru. Visul lui a devenit realitate alene, crescând mereu după plecarea sa dintre noi. Memoria lui Marcel Iancu nu este păstrată doar de cei ce compun această așezare cu totul specială, dar fiica sa, Dadi Janco, și nepoata sa sunt dintre cei care duc mai departe concepția despre lume a artistului.

Azi, Ein Hod este spațiu exclusivist și de recreere unde este de „bon ton” să îți petreci un sfârșit de săptămână... intelectual. Desigur, locul a căpătat, cum era firesc, și o anumită aură comercială. Numeroși artiști care locuiesc aici își vând lucrările. Bijuterii, pictură, ceramică și sculptură - sunt toate prezente aici și au darul să îți fure ochii și să îți (a)tenzeze... buzunarul. După ce vizitezi galeriile, poți să te delectezi la un pahar de „bere de casă” sau la o cafea servită pe terasă îmbrăcată în iederă.

Janco - fondatorul și artistul

Marcel Iancu era un artist ce venea cu o experiență foarte diversă. Fusese bucureștean și își lăsase amprenta în arhitectura românească. Fusese la Zurich și Paris în grupările dadaiste și avangardiste ale vremii. Fondase, alături de Ion Vinea, „Contemporanul”. Devenise un artist israelian care lupta pentru construirea unui fundament național pentru promovarea artei moderne a creatorilor evrei...

S-a născut în capitala României în 1895. În 1916, proaspăt student la arhitectură în Elveția, s-a alăturat grupului de artiști de la Cafeneaua Voltaire din Zurich și au pus bazele Mișcării Dada. După șase ani, a revenit la București, unde a lucrat ca arhitect dar a și pictat în aceeași perioadă. La vârsta de 46 de ani, Marcel Iancu a emigrat în Israelul pre-statal. În 1948, anul declarării independenței Israelului, a fondat grupul Orizonturi Noi. În 1953, pe ruinele satului arab Ein Hawd, a pus bazele „satului pentru artiști”. Ultimii ani ai vieții i-a petrecut aici și a fondat muzeul Janco Dada în 1984. S-a stins din viață la zece luni de la încheierea acestei opere.

Marcel Iancu reprezintă una dintre personalitățile de seamă ale avangardei românești și europene. Arta plastică și publicistica sa ilustrează un spirit mereu inovator și dornic să experimenteze, să treacă de barierele interioare și exterioare, inerente existenței.

Dada

Nu este foarte clară originea numelui acestui curent pe care unii dintre creatorii săi l-au definit ca „anti-artă”. Fenomenul lua naștere în anii primului război mondial, într-o lume sfâșiată de ură. Grupul acesta de creatori a propagat cea mai dură formă de deconstructivism, ca un protest împotriva deșertății spre care se îndrepta întreaga lume. Era o fază trecătoare, un avertisment, pe care îl promova grupul lui Tristan Tzara, Hugo Ball, Emmy Hennings, Jean/Hans Arp, Marcel Janco, Richard Huelsenbeck, Sophie Täuber.

Unii spun că numele de dada a fost extras la întâmplare dintr-un dicționar franco-german însemnând „căluț de jucărie”. O altă variantă susține că originea sa ar fi chiar românescul „da”, care dublat are o tentă sarcastică.

Dadaismul s-a născut în cabaretul Voltaire, din strada Spiegelgasse, la numărul 1. Acest spațiu era destinația revoltaților, a celor care vroiau să se ridice împotriva a tot ceea ce se construise în artă de secole.

Prin strigătul lor, dadaștii păreau să știe că urmează să se nască o epocă a ordinii ucigăse, că avea să apară nazismul, concepția crimei industrializate. Mesajul lor se opunea la tot ce însemna prejudecată, reguli prestabilite, ură și rasism. Reprezenta tușa libertății într-un univers care își pierdea tot mai mult sensul rațiunii, în timp ce, atât de fals, era convins că îl regăsește.

Dadaismul poate să îți placă sau poți să îl consideri o idee trăznită, un teribilism al unei generații. Un lucru este cert: au existat mari artiști care l-au creat și fenomenul merită analizat în special din perspectiva evoluției care a urmat în secolul XX.

Mișcarea a fost uneori contestată cu vehemență. Totuși, ea s-a întipărit puternic în mentalitatea publică, vestind vremea libertății absolute pentru artiștii de oriunde.

Rivka Arzi este director adjunct al Complexului Muzeal Janco Dada din Ein Hod. Sâmbătă, în ziua în care au loc majoritatea vernisajelor, a avut bunăvoința să ne povestească puțin despre acest spațiu cu totul special în peisajul israelian. În primul rând, domnia-sa ne-a mărturisit că Muzeul din Ein Hod este un loc în care cei tineri și chiar copiii pot învăța noțiuni de bază din domeniul artei. Școlari și studenți vin în grupuri să viziteze Casa Memorială și Muzeul Marcel Iancu, ei aflând astfel atât despre originile sale din spațiul românesc cât și despre evoluția artei europene în perioada primului război mondial și în perioada interbelică.

Expoziția permanentă Marcel Iancu este completată cu panouri care prezintă biografia acestuia. Doamna Rivka Arzi ne-a prezentat, cu amabilitate, valorile pe care le promovează acest muzeu, vizitat de foarte multe persoane, de toate vârstele. Muzeul Janco Dada este, așa cum mărturisea și Rivka Arzi, un loc viu - în care oamenii pot atinge, simți, trăi arta. Și chiar acesta a fost scopul lui Marcel Iancu.

Colecția Janco - cum este cunoscut Marcel Iancu în Israel - trece prin toate epocile de creație ale artistului și prin biografia sa. De la prima

lucrare expusă, realizată când avea doar 16 ani, expoziția parcurge perioada dadaistă și ajunge în perioada culorilor puternice și închise din „epoca” israeliană. Vedem secvențe din istoria dureroasă a evreilor europeni dar și viața celor veniți pentru a construi Israelul Modern. În expoziție regăsim, în câteva lucrări, atmosfera cabaretului Voltaire, pe care Marcel Iancu l-a surprins în deplina sa efervescență.

Muzeul „Janco Dada” reprezintă un spațiu de întâlnire pentru artiști din toate generațiile, un spațiu de lansare pentru plasticieni inovatori, care cred în impactul artei asupra lumii în care trăim.

În muzeul Marcel Janco din Ein Hod se găsește un „dada-lab”... Ce este acesta?! Orice vizitator merită să afle. Aruncate anapoda sau stivuite cu grijă stau, în aceeași încăpere, vase, cărți, haine, șuruburi, capace de toaletă, mărgelile, materiale, culori. Pare o nebunie... Și totuși, e un laborator de creație! Copiii care vin aici se familiarizează cu povestea „dada”, după care au posibilitatea să-și realizeze

propria lucrare. Pare o nebunie, și totuși este o primă intrare a celor mici în lumea artei reale!

Ei înțeleg astfel că nu fiecare lucru are o singură destinație, că privirea noastră poate modifica esența lucrurilor, că simbolul poate fi complet diferit de obiectul în sine. Fără să filozofeze, ei se joacă într-o lume a culorilor puternice care îi marchează pentru evoluția lor viitoare.

În Ein Hod trăiesc într-o proximitate absolută artiști plastici, muzicieni, actori, maestrul ai circului, etc. Zece dintre cei ce sunt sau au fost rezidenți ai localității au primit, de-a lungul timpului, cea mai prestigioasă distincție internă, Premiul Israel. Printre aceștia, primul care trebuie menționat este chiar Marcel Iancu.

Dintr-un experiment, în care puțini credeau la început, Ein Hod a devenit o realitate ce dăinuie de peste jumătate de veac. Marcel Iancu a dovedit, prin investiția sa sufletească în construirea acestui spațiu, că omul căruia îi este dat să inoveze pentru semenii săi, o poate face în orice spațiu.

LUCIANA FRIEDMANN

Mască. Portret Tzara, de Marcel Iancu (1919)

Muzeul Janco Dada

EVOCAȚII

În interviul pe care doamna doctor Mirjam Bercovici îl acorda revistei „Realitatea Evreiască” (nr. 278-279, din iunie/iulie a.c.), m-a bucurat și emoționat să găsesc, printre modelele profesionale ale unor medici evrei, majoritatea născuți în România, și pe tatăl meu, doctorul Alfred Merovici. Sunt recunoscător redacției „Realității Evreiești” că mi-a permis să inserez câteva gânduri în memoria sa. *Le kol adam iesh shem.*

...fiecare om are un nume - iar în ceea ce îl privește pe tata, numele Merovici, derivat din ebraicul „meir” (lumină), îi rezumă ideal profilul lăuntric. Există printre noi oameni, cărora li se poate reproșa doar un singur lucru: acela de a fi *ireproșabili*. Aș vrea să cred că tatăl meu, doctorul Alfred (Freyd) Merovici z.l. aparținea, ca om și ca medic, acestei categorii. O spun pentru că el avea o încăpățănată modestie, o verticalitate, o puritate interioară neobișnuite și rare pentru acele timpuri de „sluțenie” sufletească. O spun pentru că știu că tatălui meu i-au cerut sfatul oameni obișnuți, dar și persoane cunoscute ale spațiului public, fără a face între ei vreo distincție sau a-și face vreun titlu de glorie din întâlnirea cu ultimii. O spun, deoarece, deși tatăl meu a fost un evreu mândru de apartenența sa, asumându-și fericit identitatea iudaică, a rămas totuși legat spiritual și de țara în care s-a născut și a trăit.

Tatăl meu s-a născut în 1926, într-o familie de comercianți evrei bucureșteni, care, deși laică, păstra cu evlavie tradițiile iudaice. Școala primară, ca și liceul, le va face la București, pentru ca, în anii legislației antisemite a regimului legionar, să fie mutat, împreună cu ceilalți colegi evrei, în faimosul liceu „Cultura B”!

Din acești ani grei ai războiului, alături de amintirile de coșmar și teamă ale rebeliunii legionare sau ale zilelor de „curățat zăpada”, tatălui meu i-a rămas vie în memorie imaginea tânărului și strălucitului profesor de literatură română, ajuns în această postură silit de împrejurări, nimeni altul decât Mihail Sebastian, de la care va învăța să iubească literatura interbelică românească.

Sunt convins că, pentru tata, medicina a fost o *vocație*, nu numai ca profesiune, ci și ca împlinire a unor trăsături sufletești innăscute. El a fost printre puținii Medici care își pot purta numele meseriei, atât cu conștiința datoriei împlinite, cât și cu respectul aproape religios al celui vindecat sau ușurat în suferința sa, „exersându-și arta”, conform preceptelor hyppocratice, „cu simplitate și corectitudine”, văzând *Omul* - în primul rând - în pacientul său, precum o cerea Rambam în celebrul lui *Jurământ*.

Tatăl meu a murit în vara lui 1991, în timpul unei vacanțe la prieteni, în Germania, pe când eu aveam doar 20 de ani. De aceea pot spune că marele meu regret este de a nu-l fi avut aproape decât prea puțină vreme și de a nu îmi fi putut sprijini maturitatea cu sfaturile, înțelepciunea și căldura lui umană. Dar, undeva, în mine, există lecția lui de viață, felul lui de a fi „ein Mensch” - un om -, repere care îmi călăuzesc, discret, Calea.

Scriind aceste rânduri în memoria tatălui meu, sunt conștient că-i încalc unul dintre principiile fundamentale ale existenței sale: acela de a nu se așeza în mijlocul scenei, în lumina reflectoarelor. Însă datorita mea de onoare și, deopotrivă, cea de fiu și de evreu - evreitate pe care tot tata mi-a insuflat-o - mă îndeamnă la acest act public, pentru a-i păstra vie memoria și pentru a-i binecuvânta numele...

JACKY MEIROVICI (Tel Aviv)

Lui A